

iz pasternakove porodične prepiske

(olga flajdenberg — boris pasternak)

Misel Okutirije, jedan od najvećih poznavalaca i skupljača Pasternakove prepiske, smatra je vrhuncem epistolarnog proze. Jer, Boris Pasternak je više od svega voleo da piše pisma. Pisao ih je celog života. Pisao ih je sa straću, pisao ih je roditeljima, sestrama, prijateljima, prevodiocima, ženama, ljubavima.

Pasternakova prepiska sa Olgom Flajdenberg Okutirije svrstava u porodičnu prepisku. Naime, Olga i Boris bili su rođaci, vršnjaci i od malena veoma bliski. Olga je živela u Petrogradu, a Boris u Moskvi. Dopisivali su se od 1910. do 1955. tj. do njene smrti. Oboje su stvarali u vreme Velike cenzure, ona u oblasti filologije i nauke o književnosti, on u književnosti i prevodu književnosti. Oboje su bili izrazite ličnosti. Zbog toga im je cenzura padala znatno teže nego drugima, manje kreativima. Krajem 40-ih i početkom 50-ih godina njoj je onemogućeno da razvije svoje dragocene i nove književne teorije, a njemu da normalno napiše i objavi *Doktora Živaga*, delo svog života, kako ga je nazivao. Vrednost prepiske Olge i Borisa upravo je u podršci koju su pružili jedno drugom, u podršci koju je Boris pružio u ona strašna vremena velikim sovjetskim književnicima, koje su skriveni i moralna ništavila nazivali Piljnjacima, Bulgakovima, Fedinima. Ona potvrđuje da veliki liričar Rusije nije bio kukavica i sebišnjak koji gleda isključivo svoja posla, koga se ne tiče ništa osim svoga mira.

(. . .) Sećaš li se, to je bilo kod mene (a čini mi se, i kod tebe), kada smo se pojavili u Piteru. Tada je taj grad iz fikcija delovao kao beskrajan sadržina bez fabule, materije, ispunjen najfantastičnijim, tammim, isprekidanim, grozničavim sadržajem, koji je jurio siže, lirski predmet, lirsku temu, za sebe, ali okrenut prema nama. Ako si spremna da priznaš posebnost i izuzetnost takvih recepija grada, svega objektivnog uopšte, i ako živo osećaš tu osobenost, shvatićeš me ako kažem da stvaralaštvo s takvom atmosferom ne opaža tipično, niti ga istražuje, već konstatuje činjenicu, kao što to čine glagoli i imenice doživljavanog sveta, jer su ovaploćene imenice i glagoli postali pridevi, vodeni vrtlozi kvaliteta, koji su nosioci višeg tipa, tj. odnose se na predmet, realnost koja nam nije data. Takođe se ne odnose na predmet religioznog osećanja, već na predmet lirski stvaralaškog ushićenja ili tuge (oni su čak istovetni u svom osnovnom određenju: lirskom) (. . .)

Moskva, juli 1910.

(. . .) Ipak mi je drago da smo se sreli, iako će istorija taj susret monarha nazvati neuspešnim . . . Neki ljudi za mene su bili stanice; videla sam ih iz daljine, znala sam da su daleko od mene i da skoro neću stići do njih. Čak nisam verovala da se možemo naći na istom nivou; tada su mi služili kao nekakva zvezda vodilja, kao nešto prema čemu treba ići. Zatim — snažan trzaj napred, neverovatno naprežanje te sile — i, pokazalo se da sam prošla stanice, ne zaustavljajući se na njima . . .“

Marburg — Frankfurt — Švajcarska, 1912.

. . . U svemu tome najstrašnije mi je što nisi prekaljena i što ti se to događa prvi put. Verovatno se lenjingradska štampa već bacila, a ako nije ti moraš biti spremna na to. To će se podlo mehanički uvećavati, bez misli, kristalno jasno, s iskrivljavanjima koja su svima jasna, neverovatno argumentovano (svima je poznato kako se Marks odnosio prema Homeru — recimo ti pišeš o Marksu, navodeći suprotno iskrivivši činjenice — recimo tebi je Homer dalji nego onom reporteru pionu, koji zateže omču na vlastitom vratu, taj novinarčić diše slobodnije, međutim treba se potruditi i otežati mu disanje . . .). Zimus je bila diskusija o formalizmu. Ne znam da li je sve došlo do tebe, ali počelo je od članka o Sostakoviču, zatim se prenelo na pozorište i književnost (s napadima te bezobzirne, gnusno nesamostalne i drugorazredne prirode na Mejerholjda, Marijetu Šaginjan, Bulgakova i dr.). Zatim je dotaklo umetnike, i to opet one bolje, kao, na primer, Vladimira Ljebedeva i sl. Kada se o tim člancima povela usmena diskusija u Savezu pisaca, bio sam dovoljno glup da jednom odem na nju i čujem kako apsolutne nule govore o Piljnjacima, Fedinima i Leonovima isključivo u množini, nisam se uzdržao i pokušao sam da istupim protiv te strane naše celokupne štampe, nazivajući sve pravim imenima. U prvom redu susreo sam se sa iskrenim čuđenjem odgovornih, čak zvaničnih ljudi, zbog čega sam se do suza zalagao za drugove, kada me niko nije dirnuo, niti namerava da me dirne. Otpor mi je ipak pružen i to na zvaničnu inicijativu, tj. upućivali su na mene drugove iz Saveza (veoma dobre i meni katkad veoma bliske ljude) da se raspituju za moje zdravlje. Niko nije htio da poveruje da se izvrsno osećam, da dobro spavam i radim. I to su smatrali nekom vrstom opozicije (. . .)

1. X 1936.

(. . .) Ako hoćeš, ovde ćeš imati posebnu sobu, a odmah pored sve drugove po nesreći: Piljnjak, Fedin i ostali, koji su već pretrpeli hajku koja je za tebe još uvek novina. I na kraju, poslednje, za ovo kratko vreme, koje me odvaja od tvog telegrama, pisma i dolaska: Otkud da ja, neznanica, podsećam tebe, istoričara na većnu dubinu

svake istine? Napiši o pročitanoj kompilaciji, u kojoj neće biti ničeg svog i novog, i ishod će, naravno, biti sasvim drugačiji. A ti se pojavljuješ sa apsolutno svojim stanovištem, sa delom koje nešto dodaje postojećem inventaru, sa doista novim delom i guške su, naravno, besne. Postoji još jedna nezamisliva okolnost koja je na prvi pogled u suprotnosti sa smislom. Postoje nesrećna, potpuno zaboravljena ništavila koja su zbog svoje netalentovanosti prinuđena da to beslovesno i bojažljivo ulizništvo smatraju stilom i duhom epohe, jer su zbog nemanja izbora osuđeni na njih, tj. osuđeni su zbog siromaštva vlastitih intelektualnih rezervi. I kada oni čuju čoveka koji veličinu revolucije vidi u tome da pored nje, naročito pored nje, može otvoreno da govori i smelo misli, spremni su da takvo stanovište proglase tako reći kontrarevolucionarnim.

(1936)

Jula meseca počeo sam da pišem roman u prozi *Dečaci i devojčice*, koji u devet glava treba da obuhvati četrdeset godina, 1902 — 1946. i s velikim oduševljenjem napisao sam četvrtinu onoga što sam zamislio ili peti deo. To je veoma ozbiljan posao. Već sam star, uskoro ću možda umreti i ne bih smeo da beskonačno odlažem slobodno izražavanje svojih sadašnjih misli. Poslovi u ovoj godini — prvi koraci na tom putu — i to neuobičajeni. Ne možeš u tridesetj, četrdesetj ili pedeset šestoj godini živeti kao osmogodišnje dete: s pasivnim naznakama svojih sposobnosti i lepim ponašanjem okoline prema tebi — i čitav život je prošao prema tom iznuđeno suzdržanom programu (. . .)

5. oktobar 1946.

Draga Borja!

Konačno sam pročitala tvoj roman. Šta mislim o njemu? U teškoj sam položaju: šta mislim o životu? Reč je o životu u najširem smislu reči. Tvoja knjiga je više nego sud. Na nju se odnosi ono što govoriš o istoriji, kao o drugoj vasaletini. Ono što iz nje diše — ogromno je. Njena posebnost je tako osobena (neočekivana tautologija), ali nije sadržana u žanru, sužem i likovima. Njena definicija mi je nedostupna, želela bih da čujem šta će ljudi reći o njoj. To je naročita varijanta Knjige postanja. Tvoja genijalnost u njoj je veoma duboka. Podilazi me jeza kod filofsfskih mesta u njoj, jednostavno sam se bojala da će se otkriti konačna tajna, koju nosiš u sebi i celog života želiš da je izraziš, tražiš njen izraz u umetnosti ili nauci — i smrtno bojiš se toga, jer ona mora ostati večna tajna.

30. novembar 1948.

Draga moja Oljuška!

Zadivljujuće si mi pisala! Tvoje pismo je hiljadu puta bolje i veće od mog rukopisa. To te je snažno dotaklo?! Nije u pitanju strah od smrti, već spoznaja bezuspešnosti najboljih namera i dostignuća, najvećeg jamstva i težnja da se izbegne naivnost i izabere pravi put, koji proizlaze iz toga, s tim ako nešto treba da nestane, neka nestane nepogrešivo, ali ne zbog tvoje pogreške. Ako je neshvatljivo, onda zvog onog boljeg.

Često govoriš o krvi, o porodici. Zamisli, bio je to samo proscenijum o onome što se videlo, tačka najveće usredsređenosti u celoj drami, po pitanju osnovnog. Moj osnovni potres — tata, njegov sjaj, njegovo fantastično vladanje formom, njegovo oko, kao ni kod jednog drugog savremenika, lakoća njegovog majstorstva, njegova sposobnost da igrajući se radi nekoliko stvari u toku dana i odustvostu priznanja, koje u neskladu s pomenutim, zatim se ponovio (potres) u sudbini Cvetajevе, neobično talentovane, smeje, obrazovane, koja je prošla kroz sve peripetije naše „epike“, koja mi je bila bliska i draga, koja je došla iz velike daljine da bi se početkom rata obesila u gluhoj zabitii, potpuno nepriznata.

Život koji je tekao paralelno sa mnom često je bivao revolucionarniji, ljuci — mračan i nepravedan činio je da se svetim zbog njega ili da branim njegove delove, usrdno i pronicljivo, to mi je donosilo ime, usrećavalo, mada sam, istinu govoreći, zbog njih samo patio ili plakao.

Tako je umrlo Rilke, nekoliko meseci nakon početka naše prepiske, tako sam izgubio gruzijske prijatelje, u izvesnom smislu slično je s tobom — naš povratak iz Merejkula u leto 1910. godine (Vruda, Pudost, Tikopis) i nešto u tvom životu zbog čega se osećam večno krivim. I pred svima ostalima sam kriv. Ali, šta da radim?, prema tome, roman je deo moga duga, dokaz da sam se trudilo. Izvini što sam ti napričao tolike, delimične ili potpune, gluposti. Posle njih valjalo bi započeti novo pismo, ali kada ću ga napisati?

Zapanjujuća bliskost tvog razumevanja, munjevitog, naporednog, odlučnog; tako je shvatala samo Marina Cvetajeva i retko, sa njemu svojstvenim deformisanjem stvarnosti i smisla — Majakovski — čudno je da sam ga naveo. Rukopis možeš dati kome god hoćeš da ga vidi. Kada te mine želja za njim pošalji mi ga, onako kako predlažeš.

Hvala ti što si ga pročitala, bez obzira na svoju zauzetost. Čak da rukopis svetluca u tami i zrači toplinu imala bi pravo da ga razmatraš kao prodor suvišnog, da smatraš da ne bi trebalo da postoji.

U takvoj situaciji i sa takvim osećanjima sada se bavim *Faustom*.

Želim ti sve najbolje. Grlim te i ljubim. Zauvek sam upamtio tvoju neobičnu teoriju komparacije, to je prava stvar.

Budi mi zdrava. Tvoj B.

S ruskog: Biserka Rajčić
polja 541